

Glömsta

Lövstastigen

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Glömsta 2:56, Glömsta 2:58 m.fl.
Huddinge socken
Huddinge kommun
Stockholms län
Södermanland

Reidar Magnusson

Glömsta

Lövstastigen

Arkeologisk utredning etapp 1 och 2

Glömsta 2:56, Glömsta 2:58 m.fl.
Huddinge socken
Huddinge kommun
Stockholms län
Södermanland

Reidar Magnusson

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB.

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2021

Samtliga foton av Reidar Magnusson.

Omslag: Vy över sydöstra delen av utredningsområdet.

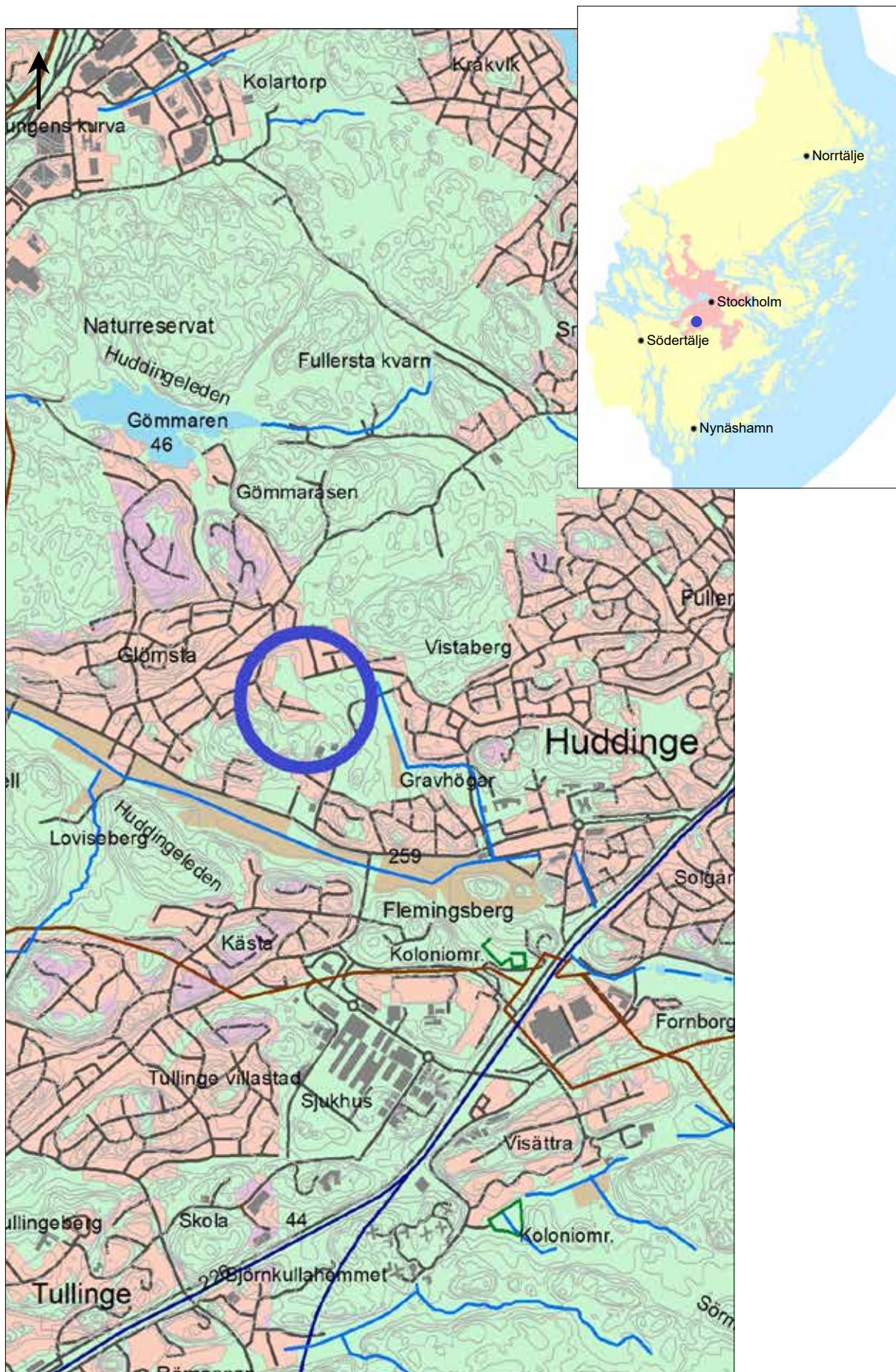
Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 1370897 och 1384247.

ISBN 978-91-8041-017-5

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	5
Syfte, metod och genomförande	5
Topografi och fornlämningsmiljö	7
Utredningsresultat	8
Ettapp 1	8
<i>Arkivstudier</i>	8
<i>Fältinventering</i>	8
Ettapp 2	11
<i>Sökschaktsgrävning</i>	11
<i>Rensning av stensättningen L2016:302</i>	13
Tolkning och utvärdering	13
Referenser	14
Kart- och arkivmaterial	14
Litteratur	14
Tekniska och administrativa uppgifter	15
Bilagor	16
Bilaga 1. Schakttabell	16

Figur 1. Utredningsområdet markerat med en blå ring. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) genomförde under sommaren 2021 en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 i Glömsta, Huddinge kommun, Stockholms län. Utredningen skedde efter beslut av Länsstyrelsen i Stockholms län. Beställare var Huddinge kommun. Utredningsområdet var 12 hektar stort och bestod av kuperad skogsmark samt småhusfastigheter och var beläget i anslutning till Glömstaskolan.

Vid utredningen påträffades inga tidigare okända fornlämningar eller annat av antikvariskt intresse. Den möjliga stensättningen L2016:302 som sedan tidigare varit registrerad i Kulturmiljöregistret (KMR) kom också att utgå då den befanns vara en naturbildning. Inom utredningsområdet kvarstår stensättningen L2017:9789 som fornlämning.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har genomfört en arkeologisk utredning etapp 1 och 2 inom ett 12 hektar stort område i anslutning till Glömstaskolan i Huddinge kommun, Stockholms län. Utredningen beslutades av Länsstyrelsen och berörde fastigheterna Glömsta 2:56, Glömsta 2:58 m.fl. Anledningen till utredningen var att en ny detaljplan skulle tas fram för området. Huddinge kommun bekostade utredningen. Reidar Magnusson var projektledare och har även författat denna rapport.

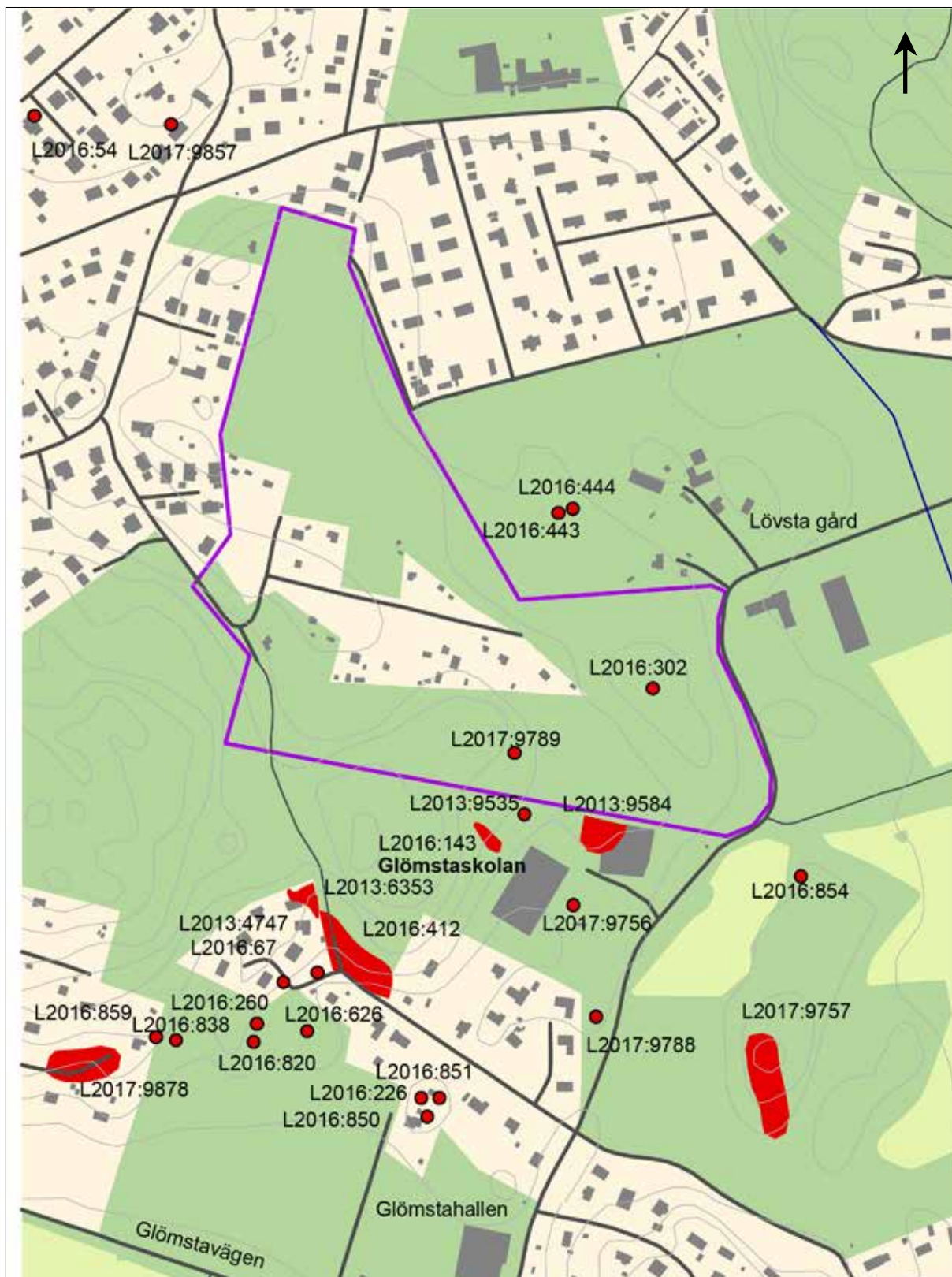
Syfte, metod och genomförande

Utredningens syfte var att ta reda på om fornlämningar berördes av det planerade arbetsföretaget. Nypåträffade fornlämningar skulle preliminärt avgränsas inom utredningsområdet. Resultaten från utredningen ska kunna användas som underlag i Länsstyrelsens tillståndsprövning inför eventuella ytterligare arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas som underlag i företagarens vidare planering. Målgrupperna för utredningen var främst Länsstyrelsen och Huddinge kommun. Resultaten ska dock även kunna användas som underlag när en undersökningsplan för en eventuell arkeologisk förundersökning eller undersökning ska upprättas.

Utredningens etapp 1 inleddes med arkivstudier där digitalt tillgängliga källor har utnyttjats. De aktuella källorna var Lantmäteriets historiska kartor (exempelvis härads-ekonomiska kartan, ekonomiska kartan och generalstabskartan) som täckte det aktuella området, Kulturmiljöregistret (KMR) samt Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister. I det sistnämnda fallet eftersöktes uppgifter om de gårdsnamn som påträffades i kartmaterialet. En översiktlig genomläsning av arkeologiska rapporter från utredningar och undersökningar i närområdet ingick också i arkivstudierna.

Därefter genomfördes en fältinventering av området. Inventeringen skedde med utgångspunkt i de lokala markförhållandena. Privatägda småhusfastigheter nedprioriterades i enlighet med förfrågningsunderlaget. De tidigare registrerade lämningarna inom utredningsområdet – L2016:302 (en möjlig fornlämning i form av en stensättning) och L2017:9789 (en fornlämning i form av en stensättning) – besiktigades.

Utredningens etapp 2 genomfördes genom att sökschakt togs upp med bandburen grävmaskin vid påträffade boplatslägen. Dessutom kom den möjliga stensättningen L2016:302 att rensas för bedömning. Samtliga schakt lades igen efter avslutad utredning.

Figur 2. Lämmingar ur Kulturmiljöregistret (KMR). Utredningsområdet är markerat med en polygon med lila kant. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:5 000.

Topografi och fornlämningsmiljö

Närområdet utmed den dalgång där Glömstavägen är anlagd har rikligt med fornlämningar från järnåldern och medeltid. Framst rör det sig om gravfält, friliggande stensättningar och bytomter. En stor del av dalgången omfattades av en arkeologisk utredning inför en ännu ej genomförd vägutbyggnad (Westrin 2018). På Vistahöjden norr om utredningsområdet har flera stenåldersboplatser påträffats (Wertwein 2016), dessa är relativt små med ett mindre fyndmaterial som i huvudsak består av grönsten och kvarts.

Direkt i anslutning till det nu aktuella utredningsområdet har en arkeologisk förundersökning genomförts (Appelgren 2012), där bland annat en gårdstomt, L2013:9584, undersöktes. I utredningsområdets östligaste del har Berga gård legat, gården är numera riven och marken är en utjämnad grusplan.

Vid utredningen kunde det förväntas ensamliggande stensättningar, anläggningar tillhörande den närliggande gårdstomten L2013:9584 samt möjligen boplatslägen, både från järnåldern, med tanke på stensättningarna och de närliggande gravfälten, men även neolitiska boplatslägen på höjderna (Bondesson 2015; Wertwein 2016).

Lämningsnr	Typ	Antikvarisk status
L2013:4747	Röjningsröse	Ingen antikvarisk bedömning
L2013:6353	Boplotsområde	Ingen antikvarisk bedömning
L2013:9535	Husgrund, historisk tid	Ingen antikvarisk bedömning
L2013:9584	Bytomt/Gårdstomt	Ingen antikvarisk bedömning
L2016:54	Fornlämningsliknande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2016:67	Stensättning	Ingen antikvarisk bedömning
L2016:143	Fossil åker	Övrig kulturhistorisk lämning
L2016:226	Hög	Fornlämning
L2016:259	Stensättning	Fornlämning
L2016:302	Stensättning	Möjlig fornlämning
L2016:412	Gravfält	Fornlämning
L2016:443	Fornlämningsbildande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2016:444	Fornlämningsbildande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2016:260	Stensättning	Fornlämning
L2016:626	Stensättning	Fornlämning
L2016:820	Stensättning	Fornlämning
L2016:838	Hög	Fornlämning
L2016:850	Stensättning	Fornlämning
L2016:851	Stensättning	Möjlig fornlämning
L2016:854	Fornlämningsbildande lämning	Övrig kulturhistorisk lämning
L2017:9756	Fornlämningsbildande lämning	Ingen antikvarisk bedömning
L2017:9757	Gravfält	Fornlämning
L2017:9788	Boplat	Möjlig fornlämning
L2017:9789	Stensättning	Fornlämning
L2017:9857	Stensättning	Ingen antikvarisk bedömning
L2017:9878	Gravfält	Fornlämning

Tabell 1. De lämningar som finns markerade i figur 2 med deras typ och antikvariska status. "Ingen antikvarisk bedömning" kan innebära att lämningen är undersökt och borttagen.

Utredningsresultat

Etapp 1

Arkivstudier

Arkivstudier genomfördes dels före fältinventeringen, dels efter. När fältinventeringen genomförts fanns ett behov av att ytterligare studera kartmaterialet. Vid arkivstudierna kunde det konstateras att mycket lite av intresse stod att finna rörande området. Berga gård och torpet Enliden finns på ekonomiska kartan 1951. De finns dock inte på härads-ekonomiska kartan 1901 eller på generalstabskartan 1873. Av detta kan man dra slutsatsen att det rör sig om ganska sena etableringar. Utredningsområdet verkar utifrån kartmaterialet i huvudsak ha utgjorts av skogsmark under historisk tid.

Fältinventering

Vid fältinventeringen konstaterades att hela utredningsområdet är mycket kuperat. Enbart i dess östra delar, norr om Glömstaskolans skolgård, finns en del sammanhängande plana områden som ännu ej är tagna i besittning för småhusbebyggelse.

I samband med fältinventeringen noterades och beskrevs tre objekt, dessa var samtliga belägna i utredningsområdets södra del.

Objekt 1

I sydvästra delen av utredningsområdet påträffades lämningarna efter en sentida byggnad med enstaka trädgårdsanläggningar inom en befintlig småhusfastighet. Fyra gjutna betongplintar låg i en 5 meter lång rad i kanten av en terrassering som vetter mot nordöst (figur 3). Resterna av en stensyll kunde också skönjas i kanten av terrasseringen, den var 3 × 5 meter och bestod av stenar i storleken 0,3–0,4 meter. I närheten fanns rader av huggen gatsten som kan ha utgjort kanter av planteringar.

Figur 3. Betongplint, del av objekt 1, från söder.

Trettio meter sydöst om terrasseringen fanns en rad stenar, 10 meter lång i sydväst–nordöstlig riktning, bestående av stenar och block i storleken 0,15–0,7 meter.

Vid en kompletterande kartstudie kunde det konstateras att bebyggelsen finns på ekonomiska kartan över Huddinge från 1951. Dess storlek och läge gör att den har karaktären av ett fritidshus. Hela objektet bedöms som sentida och berörs inte av etapp 2.

Objekt 2

Direkt norr om Glömstaskolans skolgård påträffades en äng, den var 90 × 30 meter stor i nordväst–sydöstlig riktning och bevuxen med ängsväxter (figur 4). Den var det största plana ytan inom hela utredningsområdet och verkade vara stenröjd då sten påträffades i kanterna men inte på ängen. Ängen låg 15 meter söder om den möjliga stensättningen L2016:302 och var belägen i ett sadelläge mellan två lägre höjder med större partier berg i dagen.

Figur 4. Objekt 2 från sydöst.

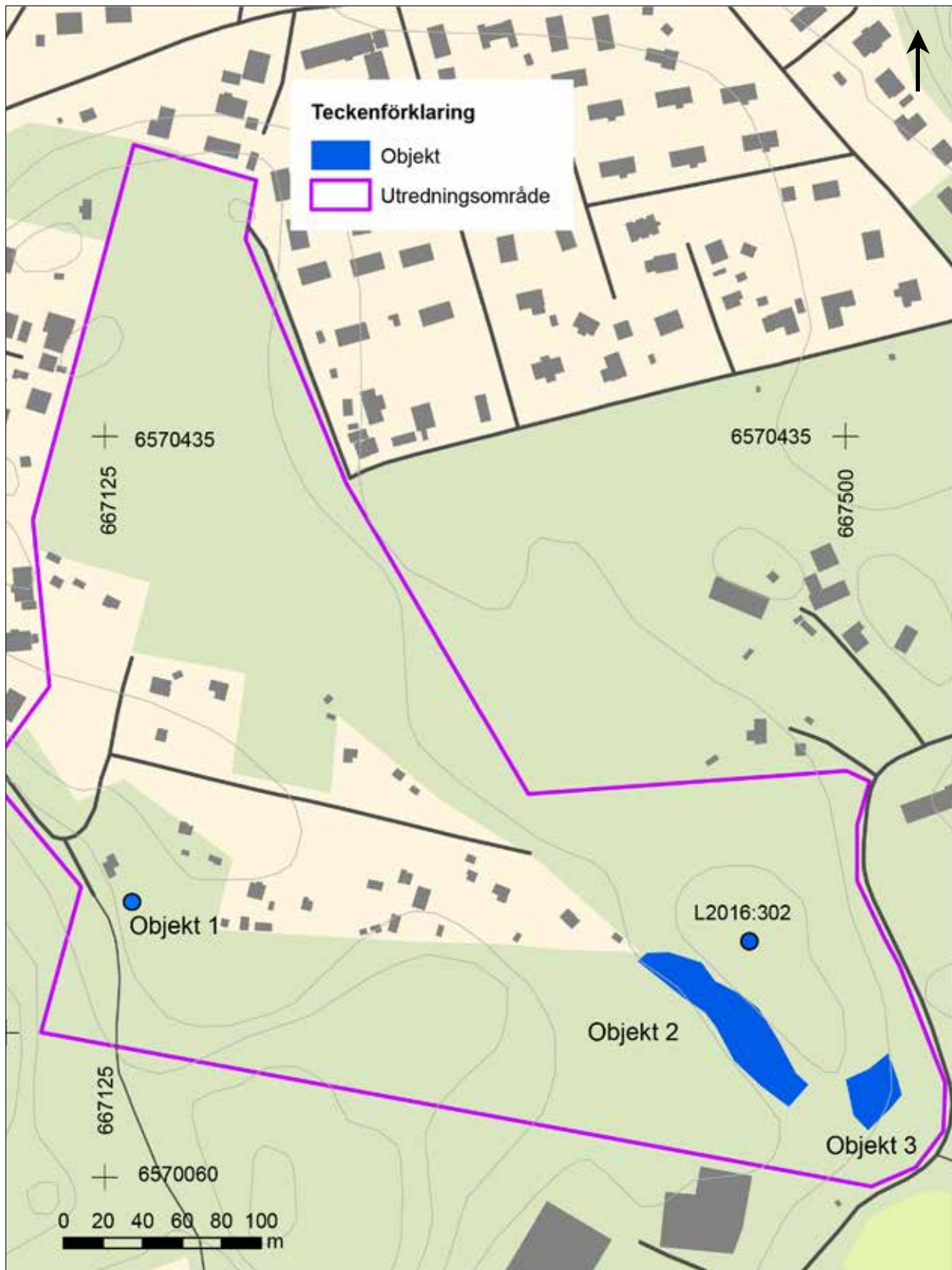
Sadelläget, att ytan var stenröjd samt närheten till L2016:302 och L2017:9789 gjorde att objekt 2 bedömdes som ett möjligt boplatsläge för förhistorisk bebyggelse. Objekt 2 var beläget 39 meter över havet. Objekt 2 var aktuellt för sökschaktsgrävning i etapp 2.

Objekt 3

Trettio meter sydöst om objekt 2 fanns ett plant parti med synliga byggnadslämningar som eventuellt utgjorde rester av den tidigare undersökta gårdstomten L2013:9584, alternativt yngre lämningar från den rivna Berga gård. Objekt 3 var omgivet av syren och andra trädgårdsväxter och beläget på en höjd av 34 meter över havet. Då lämningarna kunde ha ett samband med gårdstomten L2014:9584 bedömdes objekt 3 vara aktuellt för sökschaktsgrävning i etapp 2.

Den möjliga stensättningen L2016:302 granskades okulärt och befanns fortfarande vara osäker, främst för att den var kraftigt bevuxen med buskväxter. Det gör att den kom att bli föremål för vidare utredning i form av rensning under etapp 2.

De tre objekten som identifierades under fältinventeringen samt L2016:302 finns upptagna i figur 5 där deras läge inom utredningsområdet syns.

Figur 5. Objekt påträffade vid fältinventeringen. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:3 000.

Figur 6. Stensättningen L2017:9789 från sydöst.

I samband med fältinventeringen besöktes stensättningen L2017:9789, som var belägen inom utredningsområdet (figur 6), dess beskrivning i KMR kunde bekräftas och kompletteras. Dess nuvarande lydelse är:

”Stensättning, rund, 13 m diam och 0,4–0,7 m h. Lagd kring en bergelacke 7 × 5 och 1 m h, så att en 2–4 m br kerans bildats. Delvis övermossad fyllning av 0,3–0,8 m st stenar. Kantkedja 0,2–0,5 m h av 0,3–0,8 m l stenar. Något omriven och ojämn yta och kantkedja. Satellit i SO 1 m i diam av 0,3–0,4 m l stenar.”

Stensättningen L2017:9789 var inte föremål för denna utredning då dess status bedömdes vara säker.

Etapp 2

Sökschaktsgrävning

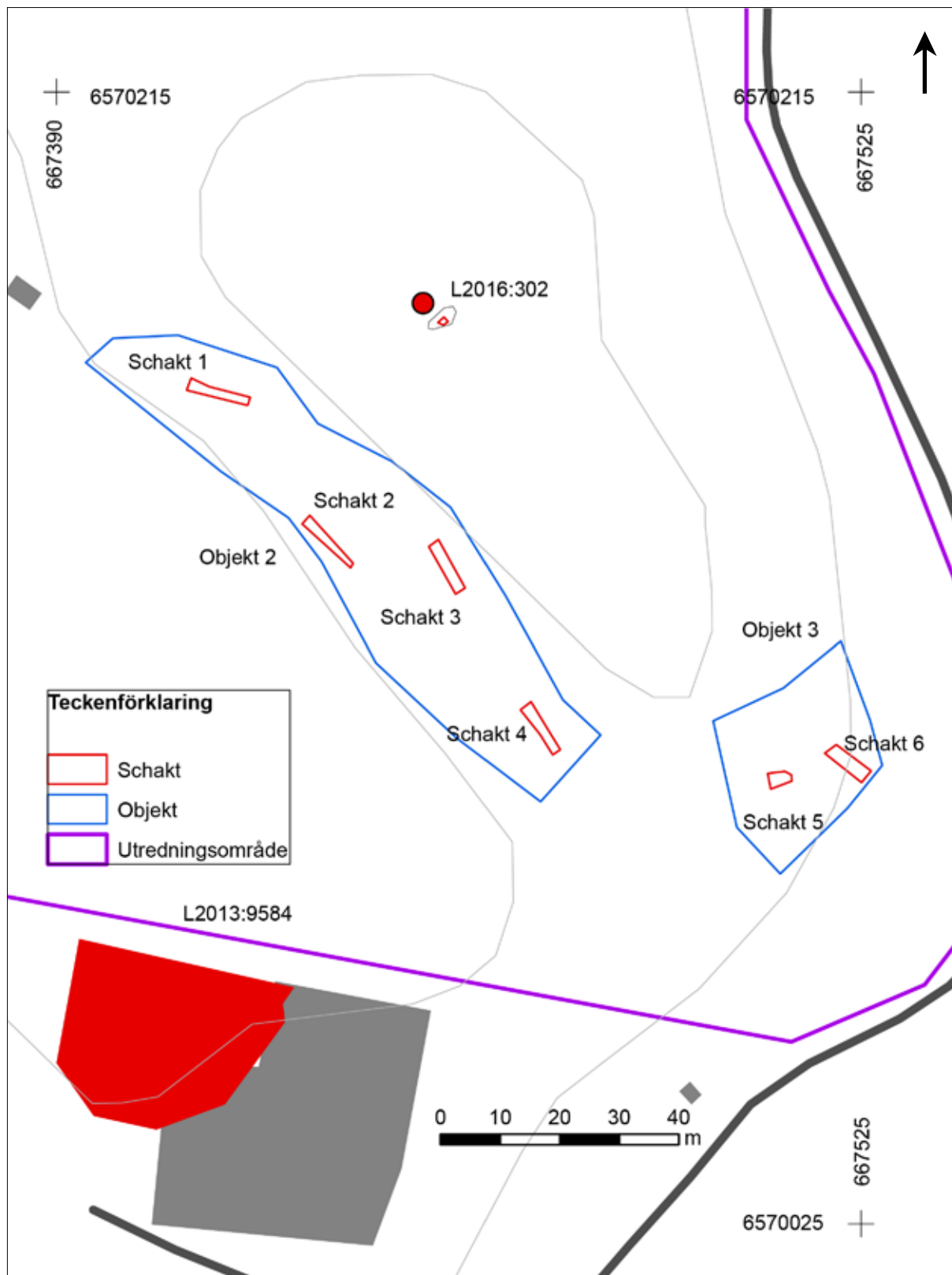
Den huvudsakliga delen av utredningens etapp 2 bestod i att ta upp sökschakt med grävmaskin på de två möjliga boplatslägena (objekt 2 och 3 i figur 5). Sammanlagt togs sex schakt upp om totalt 92 m² (figur 7, bilaga 1) på de båda objekten. Schaktens placerades så att de gav en bra täckning av objekten utan att påverka befintliga träd och buskar i någon större omfattning.

Samtliga sökschakt på objekt 2 visade sig vara tomma på boplatssindikationer eller annat av arkeologiskt intresse. Ängen visade sig ha varit plöjd och hade ett 0,3 meter djupt matjordslager ovanpå en undergrund av lera.

Vid de båda två schakten som togs upp på objekt 3 kunde konstateras sentida byggnadslämningar. I schakt 5 påträffades en gjuten syll och stora mängder tegel, betongplattor med mera på en undergrund av silt. Den gjutna syllen indikerar att objektet rörde sig om lämningar efter en byggnad och inte bara rivningsmassor som dumpats på platsen. Att en byggnad stått på platsen går inte att belägga i något kartmaterial, men byggnaden borde varit en del av det närbelägna torpet Enliden eller möjligen Berga gård.

Objekt 3 bedömdes som en sentida bebyggelselämning som inte utgör en övrig kulturhistorisk lämning.

Samtliga schakt lades igenom efter avslutad utredning.

Figur 7. Objekt 2 och 3 med de sökschakt som togs upp. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:1 000.

Rensning av stensättningen L2016:302

En yta om cirka 2 m² rensades upp inom den förmodande stensättningen genom att busksly och torv avlägsnades. Det kunde konstateras att det rörde sig om en samling osorterade stenar med humös silt mellan dessa. Inget tydde på att det var frågan om en konstruktion. Stensättningen bedömdes vara en naturbildning och utgår därmed som fornlämning (figur 8).

Figur 8. Den yta som rensades upp inom L2016:302, vilken utgick som fornlämning. Foto från söder.

Tolkning och utvärdering

Utredningen kunde genomföras i enlighet med plan. Inga nya fornlämningar påträffades vid utredningen. Den tidigare registrerade L2016:302 konstaterades utgöra en naturbildning och omregistreras som fornlämningsliknande bildning.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Rikets allmänna kartverk

Häradsekonomska kartan 1901–1906, Huddinge J112-75-24

Ekonomiska kartan 1951, Huddinge J133-1014e53

Ekonomiska kartan 1951, Flemingsberg J133-1013e53

Generalstabskartan 1873, Stockholm J243-75-1

Lantmäteristyrelsens arkiv

Geometrisk avmätning 1709, A41-13:1, Kjästa 1-2

Litteratur

Appelgren, K. 2012. *Fossil åkermark och busgrund i Kästa*. UV rapport 2012:59.

Bondesson, W. 2015. *Vista skogshöjd. Stenåldersboplatser och en härd*. Utredning. SHMM rapport 2015:14.

Wertwein, G. 2016. *Stenålder i Vistaberg*. Förundersökning. Arkeologistik rapport 2016:15

Westrin, K. 2018. *Väg 259. Tvärförbindelse Södertörn, delen Värby–Gladö kvarn*. SAU rapport 2018:8.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM21094
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-24091-21, 2021-06-01
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202100753
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk utredning etapp 1 och 2
<i>Undersökningsperiod:</i>	14 juli–1 september 2021
<i>Personal:</i>	Reidar Magnusson (projektledare) Henrik Runeson
<i>Landskap:</i>	Södermanland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Huddinge
<i>Socken:</i>	Huddinge
<i>Fastighet:</i>	Glömsta 2:56, Glömsta 2:58 m.fl.
<i>Fornlämning:</i>	–
<i>Koordinatsystem:</i>	Sweref 99 TM
<i>Koordinater:</i>	X667096/Y6570132
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmätningssmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	Inga dokumentationshandlingar utöver denna rapport.
<i>Fynd:</i>	Inga fynd påträffades.

Bilaga 1. Schakttabell

Schakt	Marks slag och topografiskt läge	Djup (m)	Area (m ²)	Underlag
1	Äng i sadelläge.	0,6	16	Lera under 0,3 m matjord.
2	Äng i sadelläge.	0,35	16	Lera under 0,3 m matjord.
3	Äng i sadelläge.	0,45	18	Lera under 0,3 m matjord.
4	Äng i sadelläge.	0,3	16	Lera under 0,2 m matjord.
5	Svag sluttning mot öster.	0,3	8	Silt.
6	Svag sluttning mot öster.	0,5	18	Silt.